

Comunidade Autónoma / Departamento / Estado	GALICIA
Municipio	OURENSE
Dirección	
Edificio	Catedral de San Martiño

Campás actuais

Nome	Martiño (1)
Localización	Cuarto das campás
Medidas (cm)	Diámetro (en cm) 58 Bordo 6,5 Altura do bronce 52 Peso aproximado (en quilogramos) 113 kg
Fundidor	
Ano de fundición	1815
Descrición	<p>Na parte superior a campá ten a dedicación cunha petición de intercesión, propia da letanía dos santos: "S^N ? MARTIN ORA PRONOBIS AÑO DE 1 8 I 5 ? ? ? "</p> <p>que deberon escribr, en latín, "SANCTE MARTIN ORA PRO NOBIS ANNO 1815" e que significa SAN MARTÍN ROGA POR NÓS. (FEITA O) ANO 1815. Non habemos documentado o nome do fundidor.</p> <p>A data da campá é peculiar: a primeira cifra é un 1, algo pouco habitual nas campás dese momento, cando o normal é un I maiúscula, utilizada na terceira cifra, mentres que o 5 final é arcaico. Utilizan, xa que logo dúas cifras "modernas" para o seu momento, as dúas primeiras, e outras dúas "antigas", as dúas segundas.</p> <p>No medio pé pon o nome do responsable da fundición, con todos os seus cargos, en español: "S ? DO FAB^{RO} ? DE ESTA S^{TA} ? YGLESLIA DE ORENSE Y CAN^O ? DOCT^L ? EL SR ? D^N PEDRO" / " ? ROJEL ? " é dicir, desenvolvendo as abreviaturas, SENDO FABRIQUERO DESTA SANTA IGREXA DE ORENSE E CANÓNIGO DOCTORAL O SER DON PEDRO ROJEL.</p> <p>O Fabriquero é, ata hoxe, o canónigo responsable de mantemento da fábrica ou inmueble da Catedral, que aquí denominan Santa Igrexa de Orense, mentres que o Canónigo Doctoral é o asesor xurídico do cabildo catedralicio ou colegial e debe estar graduado en dereito canónico ou ser perito en cánones. (WIKIPEDIA 26-07-2015)</p>
Fotos	61
Toques	Toca os cuartos conxuntamente coa campá 5. Diversos toques entre eles o volteo simulado.
Conservación, mantemento	<p>O cepo pintado con almagre, de cor vermella.</p> <p>O eixe, non torneado, repousa sobre unha tira de hierra disposta sobre os sillares da torre.</p> <p>O mazo motorizado, demasiado grande para esta campá, pega demasiado baixo, con perigo de rotura da campá: xa falta un anaco de bronce.</p> <p>A campá atópase por fóra da rexa de protección contra as aves, de modo que está exposta aos seus excrementos. A campá ten unha espesa capa de excrementos pola parte interior que impide a súa documentación.</p>
Protección	Protección genérica ao atoparse nun BIC declarado. No entanto debería incoarse expediente para incluír a campá e a instalación orixinal no Inventario Xeral de Bens Mobles, debido ao interese do conxunto.

Propostas	<p>A campá debe ser limpada, por dentro e por fóra, para recuperar a sonoridad orixinal. O cepo de madeira debe ser restaurado, conservando na medida do posible todas as partes orixinais incluídos os herrajes, substituíndo aqueles elementos que esixa a seguridade. Non obstante as partes substituídas serán iguais ás orixinais.</p> <p>O cepo debe conservar a súa cor vermella orixinal.</p> <p>O badalo será das mesmas características que o actual, incluído tamaño da bóla e peso.</p> <p>A campá debe ser dotada dun electromazo, situado á beira esquerdo, para reproducir os toques orixinais e non impedir os posibles toques manuais.</p> <p>Vistos os problemas de conservación debidos ás aves, é imprescindible que a rejilla de aceiro inoxidable que impide a súa entrada na sala sitúese a nivel do muro exterior, de modo que a campá quede protexida, accesible tanto para os toques como para a súa conservación e visible desde a rúa. A vigueta sobre a que repousa o electromazo, así como este anticuado mecanismo deben ser desmontados e baixados da torre.</p> <p>Ningunha das campás litúrgicas debe tocar as horas ou os cuartos do reloxo, xa que para iso están as súas campás correspondentes, situadas tanto por acústica como por simbolismo noutra torre diferente. Tampouco deberán imitar o volteo, que non é propio desta torre nin das súas campás.</p>
Autores da documentación	ÁLVARO MUÑOZ, Mari Carmen; LLOP i BAYO, Francesc
Data	21-07-2006

Nombre	Bartolomé (2)
Localización	Cuarto das campás
Medidas (cm)	Diámetro (en cm) 68 Bordo 7 Altura do bronce 65 Peso aproximado (en quilogramos)182 kg
Fundidor	DEL CAGIGAL, ANDRÉS (VALLE DE HOZ)
Ano de fundición	1795

Descricion	<p>A campá presenta moitos problemas de lectura, por unha documentación incompleta e sobre todo pola suciedad que cobre a parte interior que impide, por exemplo coñecer ao autor da mesma. No entanto, CALVETE apunta, copiando sen citar como é habitual nel un escrito da Catedral de Orense, que "<i>Las de 1780 donadas por un tal Cagigal siendo fabriquero y Canónigo Don Pedro Carballo</i>". O nome do fabriquero non coincide nesta campá, pero debe apuntarse que Andrés DEL CAGIGAL xunto con Domingo PALACIO funden en 1792 a campá Froilana, maior da catedral de Lugo. Non é improbable que este fundidor realizase, tres anos máis tarde, a presente campá.</p> <p>Na parte superior hai unha inscrición que une o grego co latín e o español, non sen defectos: "IHS ? SAN ? BARTOLOME ? ORAPRONOBIS ? AÑO ? DE ? I795 ? ? " e que deberon escribir IHS SANCTE BARTHOLOME ORA PRO NOBIS ANNO DE 1795.</p> <p>Hai varios puntos de reflexión: O anagrama de Jesús, que deberon escribir "IH?", corresponde á abreviatura de IH?Y?, e escríbese usualmente como IHS. Outra variante JHS procedería do latín, aínda que a segunda letra é o Eta ou E longa grega. Foi introducido como devoción por San Bernardino de Siena. O seu significado é polivalente: para uns é o inicio do nome de Jesús en grego, para outros son as siglas latinas de IESVS HOMO SALVATOR (JESÚS SALVADOR DO HOME).</p> <p>A invocación a San Bartolomé procede da letanía dos santos.</p> <p>A expresión ANNO DE, que logo pasa ao español como AÑO DE ten moi seguramente a súa orixe no ANNO D, é dicir ANNO DOMINI, ou ANO DO SEÑOR, que logo se converteu en ANO DE, ben por descoñecemento do latín, ou ben por unha secularización da sociedade.</p> <p>No medio interior parece haber unha cruz con calvario, mal orientada (o habitual é que estea cara a fóra) e aos seus pés hai unha inscrición en parte mal documentada, en parte imposible de documentar, que aporta máis dúbidas que respostas: "S^{DO} ? FABRIQ^{RO} ? D^N ? FRANCO ? AN^{TO} ? DE SOLIS ...GO ? CARDENAL ? DE LA S^{TA} ? YGL^A ? DE ? ORENSE ? ...YZO" que deberon escribir SENDO FABRIQUERO DON FRANCISCO ANTONIO DE SOLIS... e aquí hai un par de palabras que, seguramente polas dificultades de acceso, non documentamos. Logo segue con ...GO CARDENAL DE LA SANTA IGLESIA (CATEDRAL) DE ORENSE. Ciertamente entre 1776 e 1818 rexeu a diócesis o primeiro bispo Pedro Benito Antonio Quevedo Quintano pero foi proclamado cardeal por Pío VII o 8 de marzo de 1816, o que aporta unha información difícil de confirmar: ou a campá é de data posterior ou ben nomearonlle cardeal uns anos antes.</p> <p>A zona seguinte está cuberta por unha espesa capa de excrementos, nos que mal se le "YZO", o que nos fai propoñer, como dixemos antes que CAGIGAL sexa o fundidor e non o donante da campá.</p> <p>En calquera caso estes datos deberán revisarse trala restauración e limpeza da campá.</p>
Fotos	37
Toques	Diversos toques entre eles o volteo simulado.
Conservación, mantemento	<p>O cepo pintado con almagre, de cor vermella.</p> <p>O eixe, non torneado, repousa sobre unha tira de hierra disposta sobre os sillares da torre. Mal orientada: a cruz cara a dentro.</p> <p>A campá atópase por fóra da rexa de protección contra as aves, de modo que está exposta aos seus excrementos. A campá ten unha espesa capa de excrementos pola parte interior que impide a súa documentación.</p> <p>Un dos tirantes que fixan a campá ao cepo está solto.</p> <p>O mazo motorizado pega no seu punto.</p>

Protección	Protección genérica ao atoparse nun BIC declarado. No entanto debería incoarse expediente para incluír a campá e a instalación orixinal no Inventario Xeral de Bens Mobles, debido ao interese do conxunto.
Propostas	<p>A campá debe ser limpada, por dentro e por fóra, para recuperar a sonoridad orixinal. Debe orientarse correctamente, é dicir coa cruz maior cara á parte exterior da torre.</p> <p>O cepo de madeira debe ser restaurado, conservando na medida do posible todas as partes orixinais incluídos os herrajes, substituíndo aqueles elementos que esixa a seguridade. Non obstante as partes substituídas serán iguais ás orixinais.</p> <p>O cepo debe conservar a súa cor vermella orixinal.</p> <p>O badalo será das mesmas características que o actual, incluído tamaño da bóla e peso.</p> <p>A campá debe ser dotada dun electromazo, situado á beira esquerdo, para reproducir os toques orixinais e non impedir os posibles toques manuais.</p> <p>Vistos os problemas de conservación debidos ás aves, é imprescindible que a rejilla de aceiro inoxidable que impide a súa entrada na sala sitúese a nivel do muro exterior, de modo que a campá quede protexida, accesible tanto para os toques como para a súa conservación e visible desde a rúa. A vigueta sobre a que repousa o electromazo, así como este anticuado mecanismo deben ser desmontados e baixados da torre.</p> <p>Ningunha das campás litúrgicas debe tocar as horas ou os cuartos do reloxo, xa que para iso están as súas campás correspondentes, situadas tanto por acústica como por simbolismo noutra torre diferente. Tampouco deberán imitar o volteo, que non é propio desta torre nin das súas campás.</p>
Autors da documentación	ÁLVARO MUÑOZ, Mari Carmen; LLOP i BAYO, Francesc
Data	21-07-2006

Nombre	Nova (3)
Localización	Cuarto das campás
Medidas (cm)	Diámetro (en cm) 72 Bordo 7 Altura do bronce 60 Peso aproximado (en quilogramos) 216 kg
Fundidor	DÍEZ SANTAMARÍA, MOISÉS
Ano de fundición	1925
Descrición	<p>A campá ten unha inscrición simple, en tres liñas "2845" "SANTIAGO APOSTOL" "MOISES DIEZ PALENCIA AÑO 1925" que corresponde ao número de serie de fabricación, ao nome da campá e ao nome do fabricante, lugar e ano.</p> <p>Típica campá de produción industrial con amplas e moi decoradas cenefas, presenta un Crucifixo no lado exterior.</p>
Fotos	29
Toques	Toca os cuartos conxuntamente coa campá 5. Diversos toques entre eles o volteo simulado.
Conservación, mantemento	<p>O cepo pintado con almagre, de cor vermella.</p> <p>O eixe, non torneado, repousa sobre unha tira de hierra disposta sobre os sillares da torre. Mal orientada: a cruz cara a dentro.</p> <p>A campá atópase por fóra da rexa de protección contra as aves, de modo que está exposta aos seus excrementos. A campá ten unha espesa capa de excrementos pola parte interior que impide a súa documentación.</p> <p>O mazo motorizado pega demasiado baixo, con perigo inminente de rotura.</p>

Protección	Protección genérica ao atoparse nun BIC declarado.
Propostas	<p>A campá debe ser limpada, por dentro e por fóra, para recuperar a sonoridad orixinal. O cepo de madeira debe ser restaurado, conservando na medida do posible todas as partes orixinais incluídos os herrajes, substituíndo aqueles elementos que esixa a seguridade. Non obstante as partes substituídas serán iguais ás orixinais.</p> <p>O cepo debe conservar a súa cor vermella orixinal.</p> <p>O badalo será das mesmas características que o actual, incluído tamaño da bóla e peso. A campá debe ser dotada dun electromazo, situado á beira esquerdo, para reproducir os toques orixinais e non impedir os posibles toques manuais.</p> <p>Vistos os problemas de conservación debidos ás aves, é imprescindible que a rejilla de aceiro inoxidable que impide a súa entrada na sala sitúese a nivel do muro exterior, de modo que a campá quede protexida, accesible tanto para os toques como para a súa conservación e visible desde a rúa. A vigueta sobre a que repousa o electromazo, así como este anticuado mecanismo deben ser desmontados e baixados da torre.</p> <p>Ningunha das campás litúrgicas debe tocar as horas ou os cuartos do reloxo, xa que para iso están as súas campás correspondentes, situadas tanto por acústica como por simbolismo noutra torre diferente. Tampouco deberán imitar o volteo, que non é propio desta torre nin das súas campás.</p>
Autors da documentación	ÁLVARO MUÑOZ, Mari Carmen; LLOP i BAYO, Francesc
Data	21-07-2006

Nombre	Prima diario (4)
Localización	Cuarto das campás
Medidas (cm)	Diámetro (en cm) 88 Bordo 9 Altura do bronce 75 Peso aproximado (en quilogramos)395 kg
Fundidor	
Ano de fundición	1614

Descricion	<p>A campá ten unha soa inscrición: IHS MARIA I JOSEPH DE DI CADA AL SSTOxPTO DE ORE? SSE I ? RA SE ?ORA DE REZA A?O ISI4 ? " que deberon escribir "IHS MARIA Y JOSE DEDICADA AL SANTISIMO CRISTO DE ORENSE Y NUESTRA SEÑORA DE REZA. AÑO 1614"</p> <p>A campá suscita un problema importante sobre o seu ano de fabricación: aparentemente lese "ISI4", aínda que é certo que coincide co lado da reja metálica e está mal documentado. Iso supoñería que é unha campá de 1614, o que concuerda co tipo de letra empregado e coa ortografía arcaica. Non podemos interpretar a S como un 5, posto que segundo todas as fontes a Virxe de Reza foi comprada en Vigo a un xudeu que a trouxo de Inglaterra por un arcediano de Orense en 1550.</p> <p>O anagrama de Jesús, que deberon escribir "IH?", corresponde á abreviatura de IH?Y?, e escríbese usualmente como IHS. Outra variante JHS procedería do latín, aínda que a segunda letra é o Eta ou E longa grega. Foi introducido como devoción por San Bernardino de Siena (ver San Bernardino de Siena e o Anagrama de Jesús). O seu significado é polivalente: para uns é o inicio do nome de Jesús en grego, para outros son as siglas latinas de IESVS HOMO SALVATOR (JESÚS SALVADOR DO HOME).</p> <p>"JESÚS, MARÍA E JOSÉ" A invocación á Sagrada Familia é habitual en campás do século XVIII, e constitúe unha frase común, a miúdo seguida do nome real da campá. Algúns fundidores seguen utilizando estes tres nomees como inicio da epigrafía nos nosos días. Neste caso sería unha das primeiras utilizacións desta invocación.</p> <p>A expresión XPS é unha abreviatura da palabra grega XPISTO?, CRISTO.</p> <p>A campá ten unha gran cruz de calvario con tres cravos e un cirio a cada lado no lado exterior.</p>
Fotos	37
Toques	Diversos toques entre eles o volteo simulado.
Conservación, mantemento	<p>Cepo propio de campá de abalo, con eixes abacelados e maior contrapeso.</p> <p>O cepo pintado con almagre, de cor vermella.</p> <p>A palanca de abalo está desmontada e posta sobre unha repisa do arco de pedra.</p> <p>O mazo motorizado pega no seu punto.</p> <p>A campá atópase por fóra da rexa de protección contra as aves, de modo que está exposta aos seus excrementos. A campá ten unha espesa capa de excrementos pola parte interior que impide a súa documentación.</p>
Protección	Protección genérica ao atoparse nun BIC declarado. No entanto debería incoarse expediente para declarar a campá e o yugo de madeira Ben Moble de Interese Cultural.

Propostas	<p>A campá debe ser limpada, por dentro e por fóra, para recuperar a sonoridad orixinal. O cepo de madeira debe ser restaurado, conservando na medida do posible todas as partes orixinais incluídos os herrajes, substituíndo os cojinetes por rodamientos autocentrados, así como aqueles elementos que esixa a seguridade. Non obstante as partes substituídas serán iguais ás orixinais.</p> <p>O cepo debe conservar a súa cor vermella orixinal.</p> <p>O badalo será das mesmas características que o actual, incluído tamaño da bóla e peso.</p> <p>A campá debe ser dotada dun electromazo, situado á beira esquerdo, e dun motor de impulsos coa súa correspondente roda para reproducir os toques orixinais e non impedir os posibles toques manuais.</p> <p>Vistos os problemas de conservación debidos ás aves, é imprescindible que a rexilla de aceiro inoxidable que impide a súa entrada na sala sitúese a nivel do muro exterior, de modo que a campá quede protexida, accesible tanto para os toques como para a súa conservación e visible desde a rúa. Para iso sería conveniente retranquear os soportes de maneira que a campá poida balancear sen tropezar coa rexilla.</p> <p>A vigueta sobre a que repousa o electromazo, así como este anticuado mecanismo deben ser desmontados e baixados da torre.</p> <p>Ningunha das campás litúrgicas debe tocar as horas ou os cuartos do reloxo, xa que para iso están as súas campás correspondentes, situadas tanto por acústica como por simbolismo noutra torre diferente. Tampouco deberán imitar o volteo, que non é propio desta torre nin das súas campás.</p> <p>Esta campá poderá oscilar e repicar pero en ningún caso voltará, por ser costume contrario a esta Catedral.</p>
Autores da documentación	ÁLVARO MUÑOZ, Mari Carmen; LLOP i BAYO, Francesc
Data	21-07-2006

Nombre	Prima solemne (5)
Localización	Cuarto das campás
Medidas (cm)	Diámetro (en cm) 90 Bordo 10 Altura do bronce 80 Peso aproximado (en quilogramos)422 kg
Fundidor	SOTO
Ano de fundición	1879

Descricion	<p>A campá, unha das máis modernas, ten con todo características moi interesantes. Na parte superior combinan o latín e o español, con algúns erros: "SANTA MARIA ORA PRONOBIS SOTO ME HIZO" que deberon escribir SANCTA MARIA ORA PRO NOBIS. SOTO ME HIZO.</p> <p>A expresión vén das letanías, e é moi habitual. Con todo o fundidor SOTO non aparecera ata esta campá.</p> <p>No medio hai unha gran cruz de calvario mal orientada (cara a dentro) e unha pequena cruz sobre unha especie de montaña na parte exterior.</p> <p>No medio pé pon unha expresión que se adianta, moitísimo, ao seu tempo: "SOY DE ... SANTA YGLESIA CATEDRAL DE ORENSE AÑO DE I879" posto que non é habitual, nin sequera no un por cento das campás que poña a súa ubicación, polo menos ata a guerra civil, en que se destruíron e baixaron tantas, mal documentadas, que non sabían de onde procedían. Sobre todo a partir de 1939 as campás si que adoitan levar a ubicación, pero antes é realmente moi estraño.</p> <p>Con todo utiliza dous arcaísmos: o AÑO DE e a numeración utilizando un I mayúscula no canto dun 1 para o milleiro; esta utilización desaparece na maior parte de campás cara a 1820.</p> <p>A expresión ANNO DE, que logo pasa ao español como AÑO DE ten moi seguramente a súa orixe no ANNO D, é dicir ANNO DOMINI, ou ANO DO SEÑOR, que logo se converteu en ANO DE, ben por descoñecemento do latín, ou ben por unha secularización da sociedade.</p>
Fotos	41
Toques	Diversos toques entre eles o volteo simulado.
Conservación, mantemento	<p>Cepo propio de campá de abalo, con eixes abacelados e maior contrapeso.</p> <p>O cepo pintado con almagre, de cor vermella.</p> <p>O mazo motorizado pega baixo, con perigo de rotura.</p> <p>A campá atópase por fóra da rexa de protección contra as aves, de modo que está exposta aos seus excrementos. A campá ten unha espesa capa de excrementos pola parte interior que impide a súa documentación.</p>
Protección	Protección genérica ao atoparse nun BIC declarado.

Propostas	<p>A campá debe ser limpada, por dentro e por fóra, para recuperar a sonoridad orixinal. Debe orientarse correctamente, é dicir coa cruz maior cara á parte exterior da torre.</p> <p>O cepo de madeira debe ser restaurado, conservando na medida do posible todas as partes orixinais incluídos os herrajes, substituíndo os cojinetes por rodamientos autocentrados, así como aqueles elementos que esixa a seguridade. Non obstante as partes substituídas serán iguais ás orixinais.</p> <p>O cepo debe conservar a súa cor vermella orixinal.</p> <p>O badalo será das mesmas características que o actual, incluído tamaño da bóla e peso.</p> <p>A campá debe ser dotada dun electromazo, situado á beira esquerdo, e dun motor de impulsos coa súa correspondente roda para reproducir os toques orixinais e non impedir os posibles toques manuais.</p> <p>Vistos os problemas de conservación debidos ás aves, é imprescindible que a rexilla de aceiro inoxidable que impide a súa entrada na sala sitúese a nivel do muro exterior, de modo que a campá quede protexida, accesible tanto para os toques como para a súa conservación e visible desde a rúa. Para iso sería conveniente retranquear os soportes de maneira que a campá poida balancear sen tropezar coa rexilla.</p> <p>A vigueta sobre a que repousa o electromazo, así como este anticuado mecanismo deben ser desmontados e baixados da torre.</p> <p>Ningunha das campás litúrgicas debe tocar as horas ou os cuartos do reloxo, xa que para iso están as súas campás correspondentes, situadas tanto por acústica como por simbolismo noutra torre diferente. Tampouco deberán imitar o volteo, que non é propio desta torre nin das súas campás.</p> <p>Esta campá poderá oscilar e repicar pero en ningún caso voltará, por ser costume contrario a esta Catedral.</p>
Autors da documentación	ÁLVARO MUÑOZ, Mari Carmen; LLOP i BAYO, Francesc
Data	21-07-2006

Nombre	Pote (6)
Localización	Cuarto das campás
Medidas (cm)	Diámetro (en cm) 108 Bordo 11 Altura do bronce 80 Peso aproximado (en quilogramos)729 kg
Fundidor	
Ano de fundición	1780

Descricion	<p>A campá non puido ser documentada completamente por mor da suciedad que a cobre pola parte interior.</p> <p>Na parte superior di "IHS ? M A R I A ? I O S E F ? S A N T E ? M A R T I N O ? O R A P R O N..." que deberon escribir IHS MARIA IOSEPH SANCTE MARTIN ORA PRO NOBIS, o que pode traducirse por JESÚS, MARÍA, JOSÉ, SAN MARTÍN ROGA POR NÓS.</p> <p>O anagrama de Jesús, que deberon escribir "IH?", corresponde á abreviatura de IH?Y?, e escríbese usualmente como IHS. Outra variante JHS procedería do latín, aínda que a segunda letra é o Eta ou E longa grega. Foi introducido como devoción por San Bernardino de Siena. O seu significado é polivalente: para uns é o inicio do nome de Jesús en grego, para outros son as siglas latinas de IESVS HOMO SALVATOR (JESÚS SALVADOR DO HOME).</p> <p>A invocación á Sagrada Familia é habitual en campás do século XVIII, e constitúe unha frase común, a miúdo seguida do nome real da campá. Algúns fundidores seguen utilizando estes tres nomees como inicio da epigrafía nos nosos días.</p> <p>No medio hai unha cruz de calvario, mal orientada, e no pé di "S^{DO} ? F A B R I Q V E R O ? Y C A N O N I G O ? D^N ? P E D R O ? C A R B A L L O ? A Ñ O ? D E ? ... " é dicir SENDO FABRIQUERO E CANÓNIGO DON PEDRO CARBALLO O AÑO... Lamentablemente non puido documentarse o ano, que CALVETE indica que sería 1780.</p>
Fotos	36
Toques	Diversos toques entre eles o volteo simulado.
Conservación, mantemento	<p>O cepo pintado con almagre, de cor vermella.</p> <p>O eixe, non torneado, repousa sobre unha tira de hierra disposta sobre os sillares da torre. Mal orientada: a cruz cara a dentro.</p> <p>A campá atópase por fóra da rexa de protección contra as aves, de modo que está exposta aos seus excrementos. A campá ten unha espesa capa de excrementos pola parte interior que impide a súa documentación.</p>
Protección	Protección genérica ao atoparse nun BIC declarado. No entanto debería incoarse expediente para incluír a campá e a instalación orixinal no Inventario Xeral de Bens Mobles, debido ao interese do conxunto.
Propostas	<p>A campá debe ser limpada, por dentro e por fóra, para recuperar a sonoridad orixinal.</p> <p>O cepo de madeira debe ser restaurado, conservando na medida do posible todas as partes orixinais incluídos os herrajes, substituíndo aqueles elementos que esixa a seguridade. Non obstante as partes substituídas serán iguais ás orixinais.</p> <p>O cepo debe conservar a súa cor vermella orixinal.</p> <p>O badalo será das mesmas características que o actual, incluído tamaño da bóla e peso.</p> <p>A campá debe ser dotada dun electromazo, situado á beira esquerdo, para reproducir os toques orixinais e non impedir os posibles toques manuais.</p> <p>Vistos os problemas de conservación debidos ás aves, é imprescindible que a rejilla de aceiro inoxidable que impide a súa entrada na sala sitúese a nivel do muro exterior, de modo que a campá quede protexida, accesible tanto para os toques como para a súa conservación e visible desde a rúa. A vigueta sobre a que repousa o electromazo, así como este anticuado mecanismo deben ser desmontados e baixados da torre.</p> <p>Ningunha das campás litúrgicas debe tocar as horas ou os cuartos do reloxo, xa que para iso están as súas campás correspondentes, situadas tanto por acústica como por simbolismo noutra torre diferente.</p>

Autors da documentación	ÁLVARO MUÑOZ, Mari Carmen; LLOP i BAYO, Francesc
Data	21-07-2006

Nome	Segunda (7)
Localización	Cuarto das campás
Medidas (cm)	Diámetro (en cm) 129 Bordo 11 Altura do bronce 100 Peso aproximado (en quilogramos)1243 kg
Fundidor	PELLÓN TABOADA, HERMANOS
Ano de fundición	1828
Descrición	<p>A campá ten dúas inscricións latinas na parte superior, incompletamente documentadas por mor da suciedad da campá. Di "... N BONVM VT VIDCAT QVI ODERVNT ET CONFVNDANTVR PSALM 85 V 17 LAVDO DEVM VERVM" / "... DEFVNCTOS PLORO PESTEM FVGO FESTA DECORO"</p> <p>A primeira corresponde, como se indica, ao salmo 85:17, que se escribe na Vulgata Latina "Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, et confundantur, quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et consolatus es me." e que na nova Vulgata tradúcese (86:17) "Dáme unha proba da túa bondade, para que os meus adversarios queden confundidos, ao ver que ti, Señor, es a miña axuda e o meu consolo."</p> <p>Como é sabido, a diferenza de numeración entre os salmos da tradición dos Setenta e Dous sabios en grego e da Vulgata en latín coinciden pero teñen un menos da tradición hebrea, que é a considerada orixinal e estándar na actualidade.</p> <p>A segunda frase é habitual en moitas campás, e o seu texto completo sería "SEX IN CAMPÁ DICUNTUR COMMODA SANCTA: LAUDO DEVM VERVM, VOCO POPULUM, CONGREGO CLERUM, SATAN FUXO, DEFUNCTOS PLORO, FESTA DECORO" Estes versos son bastante comúns nos bronce, e dise que proceden dunhas Glosas do Corpus Juris Civilis. Usualmente non se transcriben as primeiras palabras que se poden interpretar como SE DIN SEIS (EXPRESIÓNS) SANTAS E ADECUADAS NAS CAMPÁS. A continuación figuran esas seis expresións, que non sempre coinciden, nin sequera no número, dunhas campás a outras: ENCOMIO AO DEUS VERDADEIRO, CHAMO AO POBO, REÚNO AOS CLÉRIGOS, FAGO FUXIR A SATÁN, CHORO OS DEFUNTOS, ADORNO AS FESTAS.</p> <p>No medio hai cara ao exterior unha pequena cruz de Santo Andrés e cara ao interior, xa que a campá está mal orientada, unha gran cruz de calvario.</p> <p>No medio pé a inscrición está mal documentada por mor da repetida suciedad, pero complétase coa campá maior: "... DEL I828 6 DEL PONTIFICADO DE N SSMO P LEON XII VNDECIMO DEL DEL YLLMO" / "...CATOLICO MONARCA DFERNANDO VII REY DE LAS ESPANAS ? "</p> <p>A frase completa, reconstruída a partir das dúas campás maiores sería "EL AÑO 1826, SEXTO DEL PONTIFICADO DE NUESTRO SANTÍSIMO PADRE LEON XII, UNDECIMOS DEL DEL ILUSTRISIMO SEÑOR DON DAMASO IGLESIAS Y LAGO OBISPO DE ORENSE Y VIGESIMO PRIMERO DEL CATOLICO MONARCA DON FERNANDO VII REY DE LAS ESPAÑAS, LOS HERMANOS PELLON Y TABOADA ME HICIERON Y A MI COMPAÑERA"</p>
Fotos	50

Toques	Diversos toques entre eles o volteo simulado.
Conservación, mantemento	O cepo pintado con almagre, de cor vermella. O eixe, non torneado, repousa sobre unha tira de hierra disposta sobre os sillares da torre. Mal orientada: a cruz cara a dentro. A campá atópase por fóra da rexa de protección contra as aves, de modo que está exposta aos seus excrementos. A campá ten unha espesa capa de excrementos pola parte interior que impide a súa documentación.
Protección	Protección genérica ao atoparse nun BIC declarado. No entanto debería incoarse expediente para incluír a campá e a instalación orixinal no Inventario Xeral de Bens Mobles, debido ao interese do conxunto.
Propostas	A campá debe ser limpada, por dentro e por fóra, para recuperar a sonoridad orixinal. O cepo de madeira debe ser restaurado, conservando na medida do posible todas as partes orixinais incluídos os herrajes, substituíndo aqueles elementos que esixa a seguridade. Non obstante as partes substituídas serán iguais ás orixinais. O badalo será das mesmas características que o actual, incluído tamaño da bóla e peso. A campá debe ser dotada dun electromazo, situado á beira esquerdo, para reproducir os toques orixinais e non impedir os posibles toques manuais. Vistos os problemas de conservación debidos ás aves, é imprescindible que a rejilla de aceiro inoxidable que impide a súa entrada na sala sitúese a nivel do muro exterior, de modo que a campá quede protexida, accesible tanto para os toques como para a súa conservación e visible desde a rúa. A vigueta sobre a que repousa o electromazo, así como este anticuado mecanismo deben ser desmontados e baixados da torre. Ningunha das campás litúrgicas debe tocar as horas ou os cuartos do reloxo, xa que para iso están as súas campás correspondentes, situadas tanto por acústica como por simbolismo noutra torre diferente. Tampouco deberán imitar o volteo, que non é propio desta torre nin das súas campás.
Autors da documentación	ÁLVARO MUÑOZ, Mari Carmen; LLOP i BAYO, Francesc
Data	21-07-2006

Nombre	Maior (8)
Localización	Cuarto das campás
Medidas (cm)	Diámetro (en cm) 145 Bordo 14 Altura do bronce 115 Peso aproximado (en quilogramos)1765 kg
Fundidor	PELLÓN TABOADA, HERMANOS
Ano de fundición	

Descricion	<p>A campá ten dúas inscricións latinas no seu parte superior, incompletamente documentadas pola suciedad que a cobre polo interior. Non obstante a referencia a dúas salmos permite a súa fácil identificación, que sería moito máis dificultosa ao tratarse de invocacións nunca vistas en campá ata esta. Di "... DISPERSIONES ISRAELIS CONGREGABIT ? PSALM I46 ? VOX DOMINI IN VIRTUTE ? VOX DOMINI IN MAGNIFICENTIA... " / "... GLORIAM PSALM 28 V 4"</p> <p>A primeira corresponde, como se indica, ao salmo 146:2 que se escribe na Vulgata Latina "Aedificans Jerusalem Dominus, dispersiones Israelis congregabit;" e que na nova Vulgata (147:2) tradúcese "O Señor reconstrúe a Jerusalén e congrega aos dispersos de Israel;"</p> <p>A segunda corresponde ao salmo 28:4 que se escribe na Vulgata Latina "Vox Domini in virtute; vox Domini in magnificentia." e que na nova Vulgata (29:4) tradúcese "¡A voz do Señor é potente, a voz do Señor é majestuosa! ". Dalgún modo ambas citas conxúganse e transmiten o mesmo que a outra campá: que expresa a voz potente e chea de majestad de Deus, congregando ao pobo que estaba disperso.</p> <p>A diferenza de numeración entre os salmos da tradición dos Setenta e Dous sabios en grego e da Vulgata en latín coinciden pero teñen un menos da tradición hebrea, que é a considerada orixinal e estándar na actualidade.</p> <p>No medio exterior hai unha pequena cruz de San Andrés; non foi posible documentar a gran cruz de calvario que con toda seguridade está no interior, por mor da tantas veces citada suciedad producida polos excrementos das aves.</p> <p>Por iso a referencia ás autoridades e os autores se documenta mal no medio pé: "... DEL PONTIFICADO DE N SMO P LEON XII UNDECIMO DEL DEL YLMO SOR D DAMASO Y GLESIAS Y LAGO OBISPO DE ORENSE Y 21 DEL REINADO" / "... DE FERNANDO VII REY DE LAS ESPANAS" / "ERMANOS PELLON I TABOADA ME HICIERON I AMI CANPANERA LA SEGVNDA ? "</p> <p>A frase completa, reconstruída a partir das dúas campás maiores sería "EL AÑO 1826, SEXTO DEL PONTIFICADO DE NUESTRO SANTÍSIMO PADRE LEON XII, UNDECIMOS DEL DEL ILUSTRISIMO SEÑOR DON DAMASO IGLESIAS Y LAGO OBISPO DE ORENSE Y VIGESIMO PRIMERO DEL CATOLICO MONARCA DON FERNANDO VII REY DE LAS ESPAÑAS, LOS HERMANOS PELLON Y TABOADA ME HICIERON Y A MI COMPAÑERA "</p> <p>En realidade, é esta campá os autores poñen "CANPANERA" pero non hai dúbida que quixeron poñer "NOS HICIERON A MI Y A MI COMPAÑERA LA SEGUNDA".</p>
Fotos	82
Toques	Diversos toques entre eles o volteo simulado.
Conservación, mantemento	<p>O cepo pintado con almagre, de cor vermella.</p> <p>O eixe, non torneado, repousa sobre unha tira de hierra disposta sobre os sillares da torre.</p> <p>Mal orientada: a cruz cara a dentro.</p> <p>O mazo motorizado pega demasiado baixo, con perigo de rotura da campá.</p> <p>A campá atópase por fóra da rexa de protección contra as aves, de modo que está exposta aos seus excrementos. A campá ten unha espesa capa de excrementos pola parte interior que impide a súa documentación.</p>
Protección	Protección genérica ao atoparse nun BIC declarado. No entanto debería incoarse expediente para incluír a campá e a instalación orixinal no Inventario Xeral de Bens Mobles, debido ao interese do conxunto.

Propostas	<p>A campá debe ser limpada, por dentro e por fóra, para recuperar a sonoridad orixinal. Debe orientarse correctamente, é dicir coa cruz maior cara á parte exterior da torre.</p> <p>O cepo de madeira debe ser restaurado, conservando na medida do posible todas as partes orixinais incluídos os herrajes, substituíndo aqueles elementos que esixa a seguridade. Non obstante as partes substituídas serán iguais ás orixinais.</p> <p>O cepo debe conservar a súa cor vermella orixinal.</p> <p>O badalo será das mesmas características que o actual, incluído tamaño da bóla e peso.</p> <p>A campá debe ser dotada dun electromazo, situado á beira esquerdo, para reproducir os toques orixinais e non impedir os posibles toques manuais.</p> <p>Vistos os problemas de conservación debidos ás aves, é imprescindible que a rejilla de aceiro inoxidable que impide a súa entrada na sala sitúese a nivel do muro exterior, de modo que a campá quede protexida, accesible tanto para os toques como para a súa conservación e visible desde a rúa. A vigueta sobre a que repousa o electromazo, así como este anticuado mecanismo deben ser desmontados e baixados da torre.</p> <p>Ningunha das campás litúrgicas debe tocar as horas ou os cuartos do reloxo, xa que para iso están as súas campás correspondentes, situadas tanto por acústica como por simbolismo noutra torre diferente. Tampouco deberán imitar o volteo, que non é propio desta torre nin das súas campás.</p>
Autores da documentación	ÁLVARO MUÑOZ, Mari Carmen; LLOP i BAYO, Francesc
Data	21-07-2016

Nombre	Campá dos cuartos (A)
Localización	Estrutura de forxa no tellado
Medidas (cm)	Diámetro (en cm) 50 Bordo Altura do bronce Peso aproximado (en quilogramos)72 kg
Fundidor	DE LA VEGA OTERO, FRANCISCO ANTONIO (VALLE DE HOZ, CANTABRIA)
Ano de fundición	1728

Descricion	<p>A campá presenta unha soa inscrición, en tres niveles: "IHSMARIA ? IJOSEPH ? ANODE ? 1 7 2 8 ? ? " / " ? SANCTA MARIA MAIOR ORA PRO NO BIS ? " / " ? VEGA ME FECIT ? " que deberon escribir "IHS MARIA ET JOSEPH. ANNO DE 1728. SANCTA MARIA MAIOR ORA PRO NOBIS. VEGA ME FECIT". que se traduce como JESÚS, MARÍA E JOSE. ANO DE 1728. SANTA MARÍA A MAIOR ROGA POR NÓS. FÍXOME VEIGA.</p> <p>Como apuntamos noutras campás desta catedral, o anagrama de Jesús, que deberon escribir "IH?", corresponde á abreviatura de IH?Y?, e escríbese usualmente como IHS. Outra variante JHS procedería do latín, aínda que a segunda letra é o Eta ou E longa grega. Foi introducido como devoción por San Bernardino de Siena. O seu significado é polivalente: para uns é o inicio do nome de Jesús en grego, para outros son as siglas latinas de IESVS HOMO SALVATOR (JESÚS SALVADOR DO HOME).</p> <p>A invocación á Sagrada Familia é habitual en campás do século XVIII, e constitúe unha frase común, a miúdo seguida do nome real da campá. Algúns fundidores seguen utilizando estes tres nomees como inicio da epigrafía nos nosos días.</p> <p>A invocación a Santa María a Maior procede das letanías.</p> <p>A utilización do "1" na data é moi temprana, como apuntamos noutras campás.</p> <p>Finalmente VEIGA é un fundidor, quizais asociado a un reloxeiro, do que coñecemos ata o momento unicamente outra campá, precisamente a dos cuartos da Catedral de Tui. Hai que recordar que os reloxos antigos soamente posuían unha campá das horas, e en moitos casos carecían de mostra ou esfera, actuando soamente sobre a campá. Cando se aplica o péndulo, inventado a principios do XVII, pero que chega aos nosos reloxos a principios do XVIII, os reloxos gañan tanto en exactitude que xa poden marcar os cuartos con certa seguridade; é entón cando se funden a maioría destas campás menores.</p> <p>No medio da campá hai, por unha banda, unha cruz de calvario con tres clavos e unha vela a cada lado do pedestal. Polo outro lado hai tres imaxes superpuestas, é dicir unha encima da outra: unha Virxe, unha custodia, e finalmente un busto de Santa Bárbara, onde di "BARBARA".</p> <p>Algúns detalles da campá, incluso as dimensións, non foron documentados, polo difícil acceso á mesma.</p>
Fotos	55
Toques	Non se toca
Conservación, mantemento	A campá non ten badalo, como é habitual nas campás de reloxo. O mazo, propio da campá das horas, tampouco está conectado a ningún mecanismo.
Protección	Protección genérica ao atoparse nun BIC declarado. No entanto debería incoarse expediente para incluír a campá e a instalación orixinal no Inventario Xeral de Bens Mobles, debido ao interese do conxunto.

Propostas	<p>A campá debe ser limpada, por dentro e por fóra, para recuperar a sonoridad orixinal. De xeito simbólico, por historia ou por acústica, é inadmisibile que as campás litúrgicas, que teñen unha función propia, soen os cuartos e as horas do reloxo.</p> <p>Deben ser as campás do reloxo, restauradas e situadas na súa estrutura metálica, unha encima da outra (a máis aguda e menos pesada encima) as que deben tocar, polo menos durante o día cuartos e horas. Tamén sería recomendable que o fixesen de noite como noutras catedrais galegas (Santiago, Mondoñedo), aínda que a desaparición do reloxo mecánico xustifica difícilmente esta opción.</p> <p>Na medida do posible, e do recomendable, ambas campás deben tocar por mazos externos por gravidade e non por electromazos ou similares.</p> <p>O razoable sería tocar cuartos e horas (sen repetición) desde as oito da mañá ás doce da noite, e as horas e un golpe da campá de cuartos á media desde as doce e media ata as sete e media da mañá.</p> <p>De ningún modo deben dotarse estas campás de badalos, nin deben nin poden participar noutros toques que non sexan os do reloxo.</p>
Autors da documentación	ÁLVARO MUÑOZ, Mari Carmen; LLOP i BAYO, Francesc
Data	09-09-2006

Nome	Campá das horas (B)
Localización	Patín
Medidas (cm)	Diámetro (en cm) 132 Bordo 13 Altura do bronce 100 Peso aproximado (en quilogramos)1332 kg
Fundidor	
Ano de fundición	1551

Descricion

A campá, a única con minúscula gótica do conxunto, ten unha longa inscrición repartida en dúas liñas na parte superior e inferior da mesma, ata cunha palabra que empeza arriba e segue abaixo: "+ ductus : est ? y e s u s ? a d p i l a t u n ? h o r a ? p r i m a ? h o r a ? t e r c i a r a n ? c r u c i f i t e ? c l a m i t a n t : h o r a : s e s t a : c o n c l a" / " b a t u s : e s t . i e s u s . c r u c i : h o r a : n o n a . e x p i r a u i t : i e s u s : f e c L a a n o d e m i l ? e ? d ? e ? l ? i ? a n o s ? ? s i e n d o ? o b r o e l s e n o r ? c a n o n i g o ? r ? d e q u i r o g a ? "

O texto parece que se inspira nas "Horae Sanctae crucis", a liturgia das horas da Santa Cruz, moi popular a partir da segunda metade do XV. As Horae sanctae crucis son un conxunto de oracións organizadas para usar na chamada "Liturgia das Horas", que é un determinado conxunto de oracións dispostas para ser rezadas ao longo do día, unha práctica moi antiga que se orixinou entre os monxes do deserto e os presbiterios, germinalmente no s. IV e máis claramente organizado no s. V. Doutra banda, o lector moderno teña en conta que naquel entón non se adoitaba dividir as horas do día como actualmente afacemos, senón que eles contaban a hora prima a partir das seis da mañá, a hora secunda eran as sete, e así ata a hora duodecima (as seis da tarde), mentres que as 12 horas da noite dividíanse en 4 vigiliae de tres horas cada unha (primeira vixilia, secunda vixilia, etc). Así a Liturgia das Horas agrupábase en 8 bloques de oracións (Maitines, Laudes, prima, tertia, sexta, nona, Vésperas e Completas).

As Horae sanctae crucis (é dicir; liturgia das Horas da santa cruz) popularízase nos manuscritos a partir da segunda metade do s. XV. Así temos as Heures à l'usage de Tournai (Willamette Hours), c. 1460-1489, na Willamette Library, Oregon, USA; o manuscrito GkS 1610 4º (The Della Porta Hours), cara a 1478-1480, na Royal Library, Copenhagen; as Horae sanctae crucis, cara a 1495, na Cambridge University Library, Inglaterra, etc.

Este conxunto de oracións adoitábase atribuír ao papa Juan XXII (1244 - 1334), pero parece que ese erro xurdiu polo feito que ese papa concedeu un ano de indulgencia a quen o rezase. En realidade a obra debe atribuírse ao bispo agustino Egidio Romano (1247? - 1316), filósofo e teólogo, discípulo de santo Tomás (cf. *Analecta Hymnica Medi Aevi* (A O), vol. 30, p. 32-35), autor do oficio De Passione Domini ou tamén coñecido como Patris Sapientia, polas palabras iniciais do primeiro himno. <http://aprendelatinonline.blogspot.com>.é (12-05-2012). Nestas Horae o texto escríbese "Hora prima ductus est Iesus ad Pilatum... "Crucifigues", clamitant hora tertiarum... Hora sexta Iesus est in cruce clavatus... Hora nona Dominus Iesus expiravit,"

É evidente a relación entre as horas do sacrificio de Jesús e o paso do tempo, expresado polo reloxo: dalgún xeito estas oracións santifican o tempo cotián.

Non só hai erros en transcribir o latín; tamén o resto do texto escríbese con faltas, e que pode interpretarse como "se fixo o ano de 1551 sendo obreiro o señor canónigo Rodrigo de Quiroga". Non se indica o autor desta interesante campá, unha das poucas existentes de forma romana e minúscula gótica. O cargo de obreiro corresponde noutras catedrais ao de fabriquero, e é o encargado de realizar, controlar e pagar as obras e os gastos de mantemento da fábrica, é dicir do inmueble e dos obxectos da catedral.

No medio hai, por unha banda, unha cruz de calvario, que no canto dos tres clavos ten tres lagartixas. Polo outro lado hai unha cruz de San Andrés, rodeada de pequenos animais. Habitualmente as lagartixas nas campás significan que a campá foi refundida: así como segundo críase as lagartixas nacían do lume (xa que ao tirar un tronco ao lume saían del as lagartixas escondidas) a campá refundida nacía tamén do lume. Con todo nesta campá parece que hai unha interpretación moito máis francesa (e pouco habitual nas nosas terras) de asociar a lagartixa ao mal, ao demo: no canto de clavos na cruz hai lagartixas, ou sexa símbolos malos. E do mesmo xeito, na cara oposta rodean á cruz de San Andrés non catro senón cinco lagartixas e ata outro animal de difícil identificación.

Nesta campá hai outro elemento singular: habitualmente a minúscula gótica escríbese toda seguida, ata sen marcar os espazos entre as palabras. Aquí, pola contra, hai en espazo entre cada letra, polo menos na frase latina, sen marcar diferenzas entre palabras. A unión das letras ao final do texto, referíndose ao nome do xestor da fundición, parece máis ben

Fotos	82
Toques	Non se toca
Conservación, mantemento	Campá rota, ao parecer. Ao estar depositada no chan non foi posible comprobalo. No entanto non se aprecia visualmente ningunha grieta.
Protección	Protección genérica ao atoparse nun BIC declarado. No entanto debería incoarse expediente para declarar a campá e o yugo de madeira Ben Moble de Interese Cultural.
Propostas	<p>A campá debe ser soldada, por unha empresa competente, para recuperar a súa sonoridad orixinal, no caso en que se atope rota.</p> <p>A campá debe ser limpada, por dentro e por fóra, para recuperar a sonoridad orixinal.</p> <p>De xeito simbólico, por historia ou por acústica, é inadmisibile que as campás litúrgicas, que teñen unha función propia, soen os cuartos e as horas do reloxo.</p> <p>Deben ser as campás do reloxo, restauradas e situadas na súa estrutura metálica, unha encima da outra (a máis aguda e menos pesada encima) as que deben tocar, polo menos durante o día cuartos e horas. Tamén sería recomendable que o fixesen de noite como noutras catedrais galegas (Santiago, Mondoñedo), aínda que a desaparición do reloxo mecánico xustifica difícilmente esta opción.</p> <p>Na medida do posible, e do recomendable, ambas campás deben tocar por mazos externos por gravidade e non por electromazos ou similares.</p> <p>O razoable sería tocar cuartos e horas (sen repetición) desde as oito da mañá ás doce da noite, e as horas e un golpe da campá de cuartos á media desde as doce e media ata as sete e media da mañá.</p> <p>De ningún modo deben dotarse estas campás de badalos, nin deben nin poden participar noutros toques que non sexan os do reloxo.</p>
Autors da documentación	MOURE, Xabier / CAMPÁS E RELOXOS MONUMENTAIS DE GALICIA
Data	21-02-2025

Nombre	Campá de sinais (0)
Localización	Sacristía
Medidas (cm)	Diámetro (en cm) 25 Bordo Altura do bronce Peso aproximado (en quilogramos)9 kg
Fundidor	
Ano de fundición	
Descricion	Pequena campá de sinais, de limitado interese, sen outra inscrición nin decoración que catro cordóns nas partes superior e inferior.
Fotos	5
Toques	Tócase a abalo, para a saída das misas.
Conservación, mantemento	
Protección	Protección genérica ao atoparse nun BIC declarado.
Propostas	
Autors da documentación	ÁLVARO MUÑOZ, Mari Carmen; LLOP i BAYO, Francesc

Data	09-09-2006
-------------	------------

Información completa: [Catedral de San Martiño - \(GALICIA\)](#)

PDF (22-05-2026)